

श्रीगणेशायनमः॥ वज्रशचीं प्रवक्ष्यामि शास्त्रमस्तानभेदनम्
दूषणं भानहीनानां भूषणं तानचतुषाम् १ ब्राह्मणसूत्रिण
वैश्यशूद्राश्चात्वाशेवरां स्तेषां ब्राह्मणाः प्रधान इति वेदव
चनान्तिरूपितं स्मृतिभिर्नुक्तम् तत्र चाधमस्मिन्कोषा
स्मरणेनाम किं जीवः किं देहः किं वराः किं कर्म किं तातिः
किं पारित्यं किं चर्मः किं धर्मि क्यमित्प ष्वैविकल्पाः तत्र
प्रथमं जीवो ब्राह्मण इति चेत्तर्हि सर्वस्यापि जनस्य जीवो
स्यैकरूपत्वात् तस्मज्जीवो न ब्राह्मणो भवत्येव अन्यच्च दे
हो ब्राह्मण इति चेत्तर्हि ब्राह्मणादि चाराण्यप्यन्तमनु

2

॥१॥

श्री गणेशाय नमः ॥ पांचिन्तयामि सततं ममिदं विरक्ता
 सा व्यन्यमिच्छति जज्ञं सज्जनो न्यसक्तः ॥ अस्मात्कृते च
 परितुष्यति काचिद न्यायिनां चतंच मदनं च उमांच
 माच ॥ १ ॥ श्रीरामश्रीकृष्ण उवाच गृहे राधायने राधा
 राधा पृष्ठे पुनः स्मितां ॥ यत्र तत्र स्थिता राधाराधये राधा
 यते मया ॥ १ ॥ जिह्वा राधाश्रुती राधाराधाने च ह
 दि स्थित् ॥ सर्वां कृपापि नीराधारा ॥ २ ॥ पूजाराधा ॥ १ ॥

जिह्वा जेराधिका नाम नत्रा जेराधिका तत्र चर्करा स्तु २
 जेराधिका कीर्म्म नो जेराधिका मनुः ॥ ८ ॥ स्तु
 नपटितः स्तोत्रं श्रीराधा प्रीतये परम् ॥ यः प
 टेत्प्रपन्नो भूत्वा राधां स्मिप्रीयो भवेत् ॥ १० ॥ २
 स्तु

3

॥ जये राधा राधिका चाभि वन्दने ॥ सुभो राधा प्रा
 ॥ रा ॥ रोध्वराः ॥ ३ ॥ गाने राधा गुरो राधा राधिका भोजने
 जता ॥ रात्रौ राधा दिवराधा रा ॥ ४ ॥ माघुर्व्य मधुरा रा
 धा महेत्ये राधिका गुरुः सौन्दर्य सन्नि राधाराः ॥ ५ ॥
 राधारस सुधा सिधु राधा सौ भग्य मंजरी राधा प्रजा
 ॥ ६ ॥ नामुखराः ॥ ६ ॥ राधा कृष्णामिका नित्या कृष्ण
 ॥ राधात्मकोत्मको ध्रुवम् ॥ ७ ॥ राधा वन्दे स्वरी राधाराः ॥ ८ ॥

4

ध्यानां देहस्य जरा मरणा धर्म दर्शनात् तस्माद्देहो ब्राह्मणो न भ-
 वत्येव पुनर्देहो ब्राह्मण इति चेत्तर्हि पितृमातृशरीरदहना-
 त् पुत्राणां ब्रह्महत्यादिदोषसंभवस्तस्माद्देहो ब्राह्मणो न भ-
 वत्येव अन्यच्च वर्णो ब्राह्मण इति चेत्तर्हि ब्राह्मणः श्वेतव-
 र्णः क्षत्रियो रक्तवर्णः वैश्यः पीतवर्णः शूद्रः कृष्णवर्णः
 एतेषां सर्वेषां वर्णानां ब्राह्मणवर्णदर्शनात् तस्माद्द्वर्णो ब्रा-
 ह्मणो न भवत्येव अन्यच्च कर्म ब्राह्मण इति चेत्तर्हि ब्रा-
 ह्मणः श्वेतवर्णः शतवर्षाणि जीवति क्षत्रियस्तद्वर्ण-

5

श्रीगणेशायनमः॥ पार्वत्युवाच ॥ श्रुतं मया दिव्यदेहदेवानां हि महेश्वर ॥ आगमं नि
 र्गमं चैव वीजं वीजोदयं तथा ॥१॥ समुदायेन वीजानां मंत्रो मंत्रस्य संहिता ॥ छन्दोऽन्तर्गताः
 कल्पभेदो वैदिकोऽप्यथ यामिलः ॥२॥ धर्मोऽधर्मस्तथा ज्ञानं विज्ञानं सविकल्प
 कम् ॥ निर्विकल्पविभागेन तथा षट् कर्मिणां च यत् ॥३॥ भुक्तिमुक्तिप्रकारश्च
 सर्वप्राप्तं प्रसादतः ॥ एवं वेदमहो देव संशयं मोहानसे मम ॥४॥ इति श्रुत्वा देवदेवः पा
 र्वती वचनं हरः ॥ उवाच परमं प्रीत्या सर्वलेशनिवारणाम् ॥५॥ ईश्वर उवाच ॥ ॥१॥
 पार्वति त्वं हि सर्वस्य वक्तुं वै क्विं व्यवस्तुना ॥ साक्षिभूत्वा त्वमेवासि सर्वस्य जगतः परा
 ॥६॥ न संशयं तवास्तीह तथापि जनहेतवे ॥ श्रोतुमिच्छसि तत्सर्वं पृच्छंस्व गतिभिः
 सहंति ॥७॥ पार्वत्युवाच ॥ देवदेव जगन्नाथ वैदिके तान्त्रिकेऽरिषिले ॥ कस्मा
 शिप्रियदेवेश शयेन सिद्धिरनुत्तमा ॥८॥ जप्तेन संस्तुतेनापि मंत्रस्योक्तीलने
 न हि ॥ तद्वदस्व महामहो देव कृपां कृत्वा ममोपरि ॥९॥ शिव उवाच ॥ शरा

6

श्रीगणेशाय नमः श्रीमते रामानुजाय नमः ॐ नमः श्रीहृदयारव्य श्रीमन्ता
 रायरा मंत्रस्य श्रीमन्तारायरा मणिः गायत्री हं नमः श्रीमन्तारायरा
 देवता श्रीवीजं ही शक्तिः श्रीकीलकं हिरण्यवरीः मोक्षार्थं जपे विनि
 योगः श्रीमन्तारायरा चरितौ श्रीकृष्ण भ्यानमः शरणां तर्जनीभ्यां
 नमः प्रपद्ये मध्यमा भ्यानमः श्रीमते श्रुतामिका भ्यानमः नारायण
 यकनिष्ठिका भ्यानमः नमकरतलकर पृष्ठा भ्यानमः श्रीमन्ताराय
 रा चरितौ ज्ञानाय हृदयाय नमः शरणां मे स्यात्प्रायसि रसे स्यात् ॥
 प्रपद्ये शक्त्यै शिष्यै यौषट् श्रीमते यत्नाय कवचाय हुं ॥ नारा

श्रीवैकुण्ठभेन भगवतो वलेन भगवतो विष्णोर्ना भगवतो तेजसा
 भगवता तर्कमिरा भगवराज्ञया भगवतर्के अर्थमष्टाभरम
 नराजमष्टोत्तरसतकृत्वाहं जपिष्यामि ॐ नमो भ्यां नमः नमः त
 र्जनीभ्यां नमः नारायणाय मध्यमाभ्यां नमः ॐ नमो मीकाभ्यां
 नमः नमो कनिष्ठिकाभ्यां नमः नारायणाकरतलकरवष्टाभ्यां
 नमः ११ ज्ञानायतु दयाय नमः नमः रेख्यया शिरसे स्यात्
 नारायणाय शिष्यायेव षष्ठ वलाय कवचाय तं ॥
 नमते तेनेत्राभ्यां यौषठ नारायणाय विष्णाय स्यात् षष्ठ ॥
 अथ ध्यानं सव्यपादं प्रशाक्य श्रितु रितरं इति सां कुंभ

यत्तापतेजसेनेत्रत्रयाभ्यां यौषट् नमो विद्यायस्त्रयस्सुद मथ ध्या
 नं ॥ श्रीराभ्यामिधिरत्नमंडपमहासौवरासिंहासेनयामांकः स्थि
 तया प्रसन्नवदंतं लक्ष्म्या समाविष्टं तम् रोईराजकृतसंखपंक
 जगदाचक्रैर्बुधनश्रियं त्वामिच्छं कलया मिजन्मविमुरयोऽन श्रीश
 नारायण १११ सुस्य श्रीमद्दुष्काशरमन्त्रस्य वदरिकाश्रमयासी
 तारायणमभिर्देवी गायत्री द्युतः प्रनर्प्या म्यात्मा भगवान् श्री
 प्रनारायणो देयता प्रणयो दीर्घम् आपशक्तिः शुक्लो वरीः
 उदातः स्वरः जीवात्मपरात्मनोः सत्याभिभावः संयंघः ॥

8

श्रीगणेशायनमः॥ नवाक्षरपदद्वन्द्वब्रह्मादिसुरवन्दि
 तम् गुञ्जचक्षानदातारं कृष्णानन्देन धीमता १ ततश्च
 न्यक्ताद्या व्यान्नानाधर्मप्रतिपद्यचसौ काव्यार्थश्च सं
 १ सेपात्तन्त्रसारः प्रतन्यते २ शान्तोदन्तः कुलीनश्च
 विनीतः शुद्धवेषवान् शुद्धचारः सुप्रतिष्ठः शुचि
 र्दन्तः सुबुद्धिमान् ३ आश्रमिध्याननिष्ठश्च मंत्रत
 नविशारदः निग्रहानुग्रहेशक्तो गुरुर्हित्यभिधीयते ॥४॥

१
२

दीप्ताविहीनस्पनसिद्धिर्न च सद्गतिः तस्मात्सर्वप्र
 यत्नेन गुरुरादीक्षितश्चरोत् ८९ अदिति तोषिम
 रणो रौ एवं नरकं व्रजेत् तस्मादीक्षां प्रयत्नेन स
 दा कुर्याच्च तान्त्रिकात् ९० अस्मान्मन्त्रपूजापद्धतिः
 तथा च गौतमीये इदानीं पूर्वकृत्यं च प्रसंगात्कथ्य
 यामिते कलाधिकारितां याति मंत्रयन्त्रार्चनादि
 शु ९१ येन विना न सिद्धिः स्यान्नरकं गच्छति

२

श्रीगणेशायनमः॥ नत्वा कस्यपदं दृष्टं ब्रह्मादिसुरवन्दि
 तम् गुर्वचक्षानदा तारं कृष्णानन्देन धीमता १ ततः
 न्यक्ता द्वाव्यान्ना नार्थं प्रतिपद्य च सोकाऽर्थाऽप्येव सं
 १ तेषां तन्त्रसारऽप्रतन्यते २ शान्तो दान्तः कुलीनश्च
 विनीतः शुद्धवेषवान् शुद्धाचारः सुप्रतिष्ठः शुचि
 र्दन्तः सुबुद्धिमान् ३ आश्रमि ध्याननिष्ठश्च मंत्रत
 त्रविशारदः निग्रहानुग्रहेशक्तो गुरुस्त्विति धीपते ॥४॥

दीक्षाविहीनस्य न सिद्धिर्न च सद्गतिः तस्मात्सर्वप्र
 यत्नेन गुरुरादि हितं श्वरे १८ अदिति तोपिम
 रणे रौ एवं नरकं व्रजेत् तस्माद्दीक्षां प्रयत्नेन स
 दा कुर्याच्च तान्त्रिकात् १० अस्मात्मान्यपूजापद्धतिः
 तथा च गौतमीये दृष्टान्तीं पूर्वकृत्यं च प्रसंगात्कस्य
 यामिते कलाधिकारितां याति मंत्रेयन्त्रार्चनादि
 पु ११ येन विनो न सिद्धिः स्यान्नरकं च यन्त्रे

॥
शान्तो विनीतः शुद्धात्मा श्रद्धावान् रथारोहणः समर्थः
श्च कुलीनश्च प्राज्ञः सचरितो वृत्तिः ५ एवमादिगुरोर्गुणैः
कैः शिष्यो भवति नान्यथा गुरुता शिष्यता वापि तयो
र्वत्सरवासतः ६ नारदीये दीक्षामूलं जपं सर्वं दीक्षाम
ूलं परंतपः दीक्षामाश्रित्य निवसेद्यत्र कुत्राश्रमे वस
न् ७ अदीक्षिता ये कुर्वन्ति जपपूजादि कार्याः
ब्रह्म भवन्ति प्रिये तेषां शिल्पायामुपवीजवत् ८ देवि

१०
 प्रातः कृत्यमकृत्वा तु यो देवं भक्तिं तोयजेत् १२ विफलं त
 स्य पूजास्याच्छौचहीना यथा क्रिया सन्ध्यपारहिते
 यस्तु नदीक्षौफलमाप्नुयात् १३ तद्यथा ब्राह्मणेभ्यः
 तैत्तिरीयायमुक्तस्वापः सहस्रदलकमलावशितं
 वराभयकरं द्विभुजं श्वेतवर्णं श्वेतमाल्यानुलेप
 नं संप्रकाशस्वरूपं स्ववामोऽनुरूपया सुरक्तया श
 ग्या सहितं विभाव्यमानसोपचारैराराध्यगुरुपा

मन्त्रम

धर्ममाचरेत् किमात्मना यो न जितेन्द्रियो भवेत् ॥८॥ इति सप्रश्नं समाप्तम् ॥ अप्यथ छरलम् अर्थो व्योम
तथा नित्यं ब्रह्मा भागे शान्त्यपि शास्त्रीनिःस्य च विज्ञेयमछरलमिदं क्रमात् ॥९॥ अर्थो गन्धो नित्यम
तेजिता च प्रिया च भार्या प्रियवादिनी च वशपश्च पुत्रोऽर्थं करिच विद्या षड्जीवलोकेषु सुखानि
मात ॥१०॥ यो मे कान्ति विहरि रतिपि विहगाः संप्राप्तुं वंत्वा पदम् ॥ वध्यन्ते रिपुणा गाधमलिनात्म
त्स्याः समुद्रादपि दुर्नीते हि विधौ कुतः सुचरितं कः स्थानलाभे गुणाः काले हि व्यसर्गप्रसारिते क
रीरु ल्लोति दूरादपि ॥११॥ नित्यं च दस्तयानां नितिनखलिखनं पादपोरच्य शौचम् ॥१२॥ नाना
मस्य शौचं वसनमलिनता नुत्तनामूढं जानाम् ॥ इदं संध्ये चापि निद्रा विवसन शयनं ग्रासहस्ता
तिरेकः स्वांगे कीदृच वाद्यं हरति धनपतेः केशवस्यापि लक्ष्मीः ॥१३॥ ब्रह्मापेन कुलालवन्नि
यमिती ब्रह्माण्यभाशोदरे ॥ विधुर्धनं दशावतारगहने न्यस्तो मेदि संकोटे उद्योयेन कपालपाशिरदनं

॥४॥

॥४॥

स्वन्दनचूर्तपंपवनेरतात्ति साकोटके ॥ सिंहाहं स ॥ मप्रूरको किल कुले काकेषु नित्यादः मानं गे
 नखरं कपः समतुलाकर्षणकार्यासयोः ॥ एषा यत्र विनारणागुणिगता देशात्तस्मै नमः ॥ ४ ॥ यत्तं
 क्षीराफलजन्मजन्तिविहगाः शुद्धं सरः साक्षाः प्रप्यं पुरुषितं तजन्ति मधुपा रूधं वनान्तं मगाः
 निर्द्वयं पुरुषं तजन्ति गणिका भ्रष्टं प्रियं मंत्रिणाः ॥ सर्वकार्यवशाज्जने निरमते कस्यात्ति को व
 त्रमः ॥ ५ ॥ धितेन किं वितरणं यदि नास्ति दीने किं सेवया यदि परोपकृतो न पत्नः किं संगमे
 नतनयो यदि ते सखायः किं यो वनेन विरले यदि वस्त्रभाषाः ॥ ६ ॥ स्वर्गः किं यदि वस्त्रभानि जव
 धूः किं वा विभूषा विधिः ॥ लावण्यं यदि किं सुधा करं करैः शृंगारं गर्भाजिदिः ॥ मृत्युः किं यदि
 दुर्जने सत् ॥ नतिः किं धिक् यदि प्राथ्यं नां प्राप्तेः करि केतनो यदि न वेत् किं कल्पभूमी
 उद्देः ॥ ७ ॥ धनेन किं यो न ददाति याचके वलेन किं यश्चरति पुनर्वाधते श्रुतेन किं यो न व

नवरत्नम्

12
॥५॥

मिताठनंकारितः सुखोपाम्पत्तिनित्यमेवगजने तस्मै नमः कर्मसो ॥५॥ भोगे रोगभयं कुले च्युतिभयं वितेन्द
पात्वाभ्यस्य मानेदेवभयं पलेरिपुभयं रूपेतनुपाभयम् ॥ शाल्वेवादिभयं गुरोस्वल्पभयं कापेकृतान्ताभ्य
यं सर्वं वस्तुभयान्ति तं भुविन्दरां वैराग्यमेवाभयम् ॥६॥ शक्तिनिश्चलकलंकः कूटकंपन्ननाले प्रवति
प्रचनिपातः पक्वताकेशजाले जलधिजलमपेयं परिणिते निर्वृतं वयसि धनविवेको निर्विवेकी विधाता ॥५॥
॥७॥ शक्तिद्विसधूसरो गलितयौयनाका मिमी सहो विगतवारिजं मुखमनतरं स्वाकृते ॥ प्रभुर्धन
वरापराः सततदुर्गतः सज्जनो नृपांगरागतः खलोमनसि सप्तशैलानि मे ॥८॥ निःस्वावच्छिन्नं
यतीशशान्तं लज्जं सहसा धिपो लज्जेशः क्षितिपान्तं क्षितिपतिश्चक्रेशतं वां चरति चक्रेशः पुनरिन्द्र
तां सुरपतिर्ब्रीहं पदं वां चरति ब्रह्माशेव पदं शिवी हरिपदं आश्रयधिं कोगतः ॥९॥ इत्यष्टनस
माप्रम् आघाटमासे कृष्णपक्षे प्रतिपदायां शनिवासरे पुस्तकमिदमलेखितं गन्नायेन प्रार्थना

नवरत्नसमाप्तम् ॥॥

॥ गणेशाय नमः ॥ कंककंकनककमलं कलत्रं
 संपुष्पं घण्टां घण्टां हस्तं बाणं गणेशं नमस्कृत्य नीतं नीतं
 ध्वजं ध्वजो नाहिमर्द्धं त्रिसुपतिवदनं पातु बोनामवंदु ॥
 स्वतिश्रीसदावानसरत्ननितपुमप्रतिष्ठागनीष्टनि
 जकुलकमलकलिकाप्रकासेनेकभास्वते स्पृष्टति
 श्रीगुरुकनामसमंताः पञ्चोत्रस्य पञ्चोत्रस्य पुत्रेण
 पवित्रपारिस्वर्गसिंहादेष्टुभयं विधिः वरकन्या
 चित्रं जीवी भवेः १ गंगं गंगोपि संगंगानगो कलं
 दनं कतं गोकुले ॥ सिंहः पक्षि नवावधौ सिंहो
 ज्ञाववतां हतः सुकुमारकमारो हि सावद्येव
 स्मृतं क = १३

किमपि

गीतगोपायनमः॥ श्रीमत्किरीटकटिलालककुंडलोप
तकेयूरकंकराचमकृतकिंकितीकात॥ आजिमुभा
लतिलकाक्ष॥ इलकौस्तुभाख्याकृष्णात्परं किमपितत्त्वम
हंनजाने॥१॥ चर्वणुलीपमशिमंजुलगुंजमालाक्ष्मि
जीरसंजितपट्टंनतुपूर्वकामात॥ श्रीनन्दमन्दिरगत
जगदेकनाथात् कृष्णात्परं किमपितत्त्वमहंनजाने
॥२॥ वन्दावनान्तनुपगीतमनोजजीसी भेरीजन
मतरसाप्रसादकोते॥ भक्तानुकंपितुं किमपि दुर्गसम
शीलाकृष्णात्परं तत्त्वमहंनजाने॥३॥ यः संयतंतनुपः
इतिभिन्नचक्रषट्कोत्तसद्वलसहस्रगतोपकारि॥
कीटकन्दुक इवव्रजबलभीभिः कृष्णात्परं किमपित
महंनजाने॥४॥ योमत्स्यकच्छपवराह नृसिंहरूप
वामनंचजमदग्निजकौशलेयम्॥ धनैहलायुध
नात्मजकल्किरूपं कृष्णात्परं किमपितत्त्वमहंनज
॥५॥ घंघ्रलकेचिद्वपुं पुरेपि च धर्मकर्मच शक्ति
रेप्रहृषचदैवम्॥ कर्तारमेवमखिलात्मकमादिदेवं
कृष्णात्परं किमपितत्त्वमहंनजाने॥६॥

पंभक्तजीवनधनं श्रुतिशास्त्रसारं संसारसागररूपं
 करकर्मधारम् ॥ आहुस्त्रिलोकगुरुमेकमनेकरूपं
 कृष्णात्परं किमपितत्त्वमहं न जाने ॥ १॥ यो दीनबंधुज
 नवत्सलभृत्यपालभृत्यार्तिहा भवति पातकपावनः
 किम् ॥ त्यक्ता न्यदेवतमनन्यगतिं प्रिताहिं दत्तेन्द्र
 क्षमभिलक्ष्य हि लक्ष्मणाक्षः ॥ ८॥ इति श्रीवैयाकरणा
 केशरीन्द्रदत्तकृतं कृष्णार्कम् ॥ ॥ ॥